

PETŐFI-MUZEUM.

V. ÉVFOLYAM. 5. SZÁM.

1892. SZEPTEMBER.

Petőfi Sándor Kolozsvárt.

Krizbay Miklós, a nagy műveltségű, lánglelkű hazafi a negyvenes években egyike volt Kolozsvár legkitűnőbb férfiainak. Publicistikai működése e hazarészben tisztelt nevet szerzett neki. Háza a kolozsvári szellemi intelligentiának központja vala. E ház úrnője, Krizbayné, sz. *Halmágyi Róza*, (testvére Halmágyi Sándornak, ki az irodalom valódi kárára írói tollát évek óta félre tévé,) úgy magas műveltségével, valamint rokonszenves, lebilincselő modorával, minden művelt egyénre nézve a Krizbay-házat kis paradicsommá tévé.

Kolozsvárt időzése alkalmával *Petőfi Sándor* is legszívesebben e ház vendége volt.

Krizbayné szívességéből — kit szerencsés valék néhány nappal ezelőtt, most már falusi lakásán, meglátogatni — írom e néhány sort, mely nem lehet érdektelen, mivel nemzetünk büszkeségéről, *Petőfi Sándorról* foglal magában pár adatot.

Krizbay Miklós már negyvennyolcz előtt megismerkedett *Petőfivel*. Egyszer Pesten Vahot Imre szerkesztőségében időzött 1845-ben. Egyik íróasztalnál egy fiatal ember ült, kit úgy mutatott be neki tréfásan Vahot, hogy ez az a költő, *Petőfi Sándor*, ki bármiről azonnal verset tud írni. Ugy látszik, nagyon tréfás hangulatban lehetett s a mi bizonyosabb, oly hangon mondhatá ezt Vahot, hogy *Petőfi* nem érzé magát sértve. Sőt midőn biztatá *Krizbayt*, hogy adjon fel azonnal témát, ez az ablakon kinézve egy favágóra mutatott. *Petőfi* azonnal papírt vett elő s egy verset írt, melyet föl is olvasott. Ha a versírás csakugyan megtörtént s az a teljes kiadásba fel van véve, — e vers nem lehet más, mint a „*Téli világ*“ vagy „*A hegyoldalt venyigesor takarja*“.

Midőn *Petőfi* 1849 kora tavaszán, február második felében másodszer Erdélybe jött, hogy Bemhez siessen, Kolozsvárt váltólázba esett. E betegség daczára folytatni akará útját, de orvosa és barátai határozott eilenzésére elhatározá, hogy néhány napot itt tölt.

Azonnal egy sereg meghívást kapott. Sokan akarták a nagy költőt vendégül megnyerni. Ő azonban e meghívások közül a *Burián Pál* antiquariusét fogadá el, már csak azért is, hogy ennek nagybecsű és ritka könyvgyűjteményében böngészhessen.¹

Egressy Gábor (?) elvívte Krizbayékhoz is, kik ebédre marasztolták. Midőn ez első látogatásról távozni akart, Krizbayné magyar vendégszeretettel hívá meg, hogy ebédre naponként látogasson el hozzájuk. Petőfi akkor azt mondá, hogy szívesen jön, ha »minden czeremonia nélkül fogadják«. A czeremoniás ebédeket nem szereti.

El is ment többször Krizbayékhoz, kik a külső-monostor-utczai, most Berde-féle ház, (akkor Halmágyi-ház) Kolozs-Monostor felől levő szárnyában laktak.

Petőfi Krizbayéknál magát rendkívül jól, otthoniasan találta. A házi úr fiát, az akkor három éves *Bélát* gyakran vevé ölébe és összevissza csókolá. Ilyenkor *Zoltán* fiáról beszélt s hogy mennyire szeretné őt viszont látni.

Egyébiránt beszéde jóformán három tárgy körül forgott: a haza, családja és Bem. Gyakran említé nagy szerelmét neje iránt s akkor elkeseredetten beszélt apósáról. Bemről mindig a legnagyobb fiúi szeretettel és elragadtatással szólt.

Midőn egyszer tréfásan a már akkor felkötött nyakkendőjére céloztak, azt mondá, hogy a mig parancsolták, nem tette föl, de midőn Bem barátságosan kérte, azonnal felköté; mert vele csak szép szóval lehet boldogulni.

Gyakran hozá elé a haza sorsát s a nagy és dicső küzdelmet. E küzdelem sikerében erősen hitt.

Egy ebéd után azon napokban írt gyönyörű költeményét szavalá el, melynek refrainje azt tartalmazá, hogy *ő a harcban el nem veszhet, mert ő van hívátva a szabadságharcot megénekelni.*

E vers, mely kilencz strófából állott — költészetünk örök kárára — úgy látszik, vele együtt veszett el.

Kolozsvárt még csak Bothos István reformatus orgonistának vala még néha vendége, ki a Bel-Farkas-utcza végén, a reformatusok nyomdájával szemben, a szegleten lakott, s kinek vendégszerető házánál brók és különösen színészek (*Egressy*, *Szerdahelyi*, *Lendvay*) igen gyakran gyűltek össze. Bothosné a híres színész, Páli Elek testvére volt. Némelyek a Bothost tréfásan megéneklő vers szerzőjéül is Petőfit tartják. E vers így kezdődik:

„*Bothos Pista
Nem pápista,
Kálvinista
Orgonista,
Nagy basszista.*“

Petőfi ez időben honvéd őrnagyi ruhát viselt, kifogástalan elegan-

¹ Ekkor írta *Burián* emlékkönyvébe e sort: *Lantom, kardom tied, oh szabadság!* Kolozsvár, febr. 26. 1849. Petőfi Sándor. — L. Pet.-muz. I. (1888) mellékl. a IV. füzethez faksimilében.

tiával. Modora kellemes, nők iránt a legnagyobb tiszteletet megadó volt, úgy, hogy határozottan szeretetreméltónak lehetett nevezni.

Bort ebédnél is keveset ivott. Ebéd után rendesen ledőlt.

Arczban — Krizbayné szerint — leginkább hasonlított ez időben a néhány évvel ezelőtt elhunyt gróf Csáky Györgyhöz. Egész arczából, mély tűzű szeméből a lángész tükröződött vissza.

A szabadságharc lezajlása után 1849 késő őszen Petőfiné Kolozsvárra jött, hogy férje után kutasson. Több időt töltött itt, mivel Urbán megtiltá, hogy tovább menjen. Csak később nyert erre engedélyt. Ekkor Petőfiné az Óvárban, a mostani Rucska-féle házban lakott. Eleinte a földszinten, egy úri családnál, később az emeleten. Vele volt Zoltán fia is.

Sokszor felkereste Krizbaynéét. Egyszer férfiruhába öltözve állított be hozzá. Midőn ennek okát kérdék, azt mondá, hogy »Sándor készíttette volt« neki e ruhát, tekintettel a zavaros időkre. Midőn a kíséretét képező oláh darabont visszatért, elbeszélte Krizbaynének, hogy »a fiú« a Mátyás-útczában levő jegen végig vágta magát.

Nó de Petőfinének kolozsvári élményeiről részletesebben szólni azon név iránti tisztelet tiltja, melyet viselt, — s melyet a szilajvérű nő bizony nem tartta elég kegyeletben²

Hory Béla.

² E cikkhez annyi megjegyzésünk van, hogy benne a költőnek 2-ik és 3-ik kolozsvári időzése össze van keverve s némelyik adat inkább a 2-ik itt időzésre, némelyik inkább a 3-dikra illik. Pl. a febr. 2-ik felében való kolozsvári időzése kétségtelen; saját Aranyhoz írt levele szerint febr. 23-án indúlt Erdélybe újra Bemhez. (V. ö. Hátrahagy. íratái. III. 193. l.) E szerint 25-én lehetett Kolozsvárt már s volt is; másrészt bizonyos az is, hogy márcz. 30-án Tordán volt Miklós Miklós ref. papnál, kinek emléküf leírta „Az erdélyi hadsereg“ cz. költeményét. (L. kiadva facsimileben Pet.-muz. 1888. I. füzete mellett.) Az is bizonyos, hogy e 2-dik Kolozsvárt időzésében volt beteg, mit maga is említ Szászsebesen, ápr. 11-én kelt tábori levelében a *Közlöny*-höz, hol néhány heti betegeskedésről szól. Tehát a betegségről szóló rész a február 2-dik és márcz. 1-ső felében való itt időzésre vonatkozik. Ez kétségtelen; valamint kétségtelen az is, hogy Petőfi a febr. végét, circa 25-től, s márcz. első felét Kolozsvárt töltte s ekkor volt Burián vendége. Tordáról Szebenbe ment márcz. 31-én vagy ápril 1-én s ott találkozott Bemmel, a ki visszatérőben márcz. 28-dikától ott időzött, várván a Maros hídja helyreállítását, hogy Fehérvár alá keljen át. Ápril 5-dikére Bem ostromló sereget hagyván a vár alatt, Szászsebesre ment, a hol 12—13-dikáig időzött. Innen kelt Petőfi idézett levele 11-dikéről, melyben a rendjel-osztás jelenetét írja le. — A cikkben más részt vannak oly megjegyzések, melyek arra vonatkoznak, mikor július 2-dik felében volt Kolozsvárt átutaztában nejével és Egressyvel, mikor aztán nejét Tordán hagyván, maga Bemhez sietett — meghalni. A mi a cikkben említett verset illeti, Petőfinék van egy épen azt az eszmét tárgyazó költeménye: „*Bizony mondom, hogy gyűz must a magyar . . .*“, mely ugyan nincs versszakokra osztva, refrainje sincs, de nem lehetetlen, hogy a cikkben érintett költemény ugyanaz. *Szerk.*



Az ólmos botok.*

Hahó, tekintetes karok és rendek!

Utánam csak, majd én elől menendek.
Gyűlésre menjünk; 's tudja azt kiki,
Hogy ott okkal lehet csak végzeni,
Azért készítsünk fontos jó okot,
Minden legény egy súlyos ónbotot.
Minden legény! — Mit mondek? jaj nekem!
Bocsánatot, hogy elragadt hevem,
'S igen tisztelt nemes pajtásimat,
Legénynek mondtam, mint a' porhadat;
De ugysegéljen! elragadt a' tűz,
Mert szörnyü, a' mit néhány urfi üz.
Téns karok és rendek, lánczos lobogós!
Mióta Mármarosnak földje sós,
'S mióta csak a' téns karok és rendek,
Az e—i (ecsed) lápra csikászni mennek,
'S a' bús nemes látván törvény' szegését,
Czifrán említi társa' teremtését,
'S mióta csak a' téns karok és rendek,
Gyűléseken egymás' fejére vernek:
Azóta, mondom, szörnyü gondolat!
Magyarra még ily vétek nem ragadt.

Azt mondják ők: fizessen a' nemes,
Ördög pokol! ez volna a' leves,
Minőt magyarnak még nem tálala
Mindeddig sem Cara- sem Musztafa.
Pedig tanítja már egy ezerez,
Hogy a magyar fizetni nem szeret.
Vegyünk török, tatárt, 's más nemzetet,
Ez már nekünk gyakran befizetett.
Adós maradt ezért is a' magyar,
És most fizetni hát m(i)ért is akar?
A' vagy fizette Árpád e' hazát?
E' téjfel mézzel folyó Kánaánt?
Fizette, ugy, de mint igaz magyar,
Ki a' primae nonust hön tisztelé,
Azt vérrel ő és nem pénzzel tevé,
Fegyvert emelvén a' vitézi kar.
Mi is tehát a' hős utódai,
Követtük ős vezérünk' nyomdokit,
'S a' mit fegyverrel birt csak szerezni,
Fegyverrel ójuk 's tartzuk azt még itt.

* Athenaeum. 1842. I. máj. 3. 53. sz. 838. hasáb. E költemény írója *Gaál János* s azon a jogcímen kerül folyóiratunkba, mert Petőfinek kedvelt szavallati darabja volt. Először a pápai képzőtársulatban adta elő, mint próbaszavallatot az évszázó ünnepre. E próbaszavallatra ajánlkozás jul. 3-án történt, tehát jul. 3—10-dike közt szavallta elő először és másodszer jul. 29-én, az örömnünnepen. (L. Pet.-muz. V. 6, 7, 8. l.). Petőfi-nek amaz első próbaszavallata kortársainak soká emlékében maradt; mert ő a költeményt a megfelelő színész actióval adta elő, egy kis asztalka mellé állva s. arra a bekezdésnél öklével ráítve, sat. Az örömnünnepen nagy sikert ért el vele, Eszterházy 2 arany jutalmát egy 3-dikkal toldta meg. Ekkor lobogós ingüjjban, csakánynyal kezében, az emelvényre felgorgva adta elő. L. Oriay: Adatok P. S. életrajzához. (Budap. Szemle. XIX. k.) Említi Jókai is. Szavarta még 1843 tavaszán is Kecskeméten, a szinpadon, midőn a társulat valami egyveleget játszott. Ekkor is tetszést aratott, mire azt remélte, hogy osztalékát felemelik; de ez nem történt meg.

De kard nem kell, mert mívelt századunk,
 A' gyilkolásnak már nem százada,
 Azért szelidebb fegyvert fog karunk,
 Botot, nemes pajtasaim' hada!
 A' kard az éles hadnak eszköze,
 'S halálra vág, az élön tár kaput.
 'A bot igazság 's békeesség' jele,
 'S előtte fog számunkra nyilni ut.
 De hogy ne légyen a' bot nyers dorong,
 Minőtől gyakran a' vad csárda kong,
 S* majd okunknak végén suly legyen,
 Ölmet reá minden nemes tegyen.
 'S ez fogja még azt is jelenteni,
 Mily gazdagok hazánk' vidékei,
 'S hogy a természetből már mindenik
 Ország közöttünk képviseltetik,
 Az ásványoknak ön lesz a' jele,
 Növényinké a' botnak csernyeje,
 'S az állatország (szép rendben menendék)
 Az állat-ország a' téns karok és rendek.

Nemes barátim, most haladhatunk,
 Mert egyesülve rettentők vagyunk,
 'S igaz nemes csak fontoltan halad,
 Közügyben mert sietni nem szabad,
 Sietni, ezt csak a' nadrágtalan
 Vad francziák tették, és hasztalan,
 Azokhoz nem lehet hasonlanunk,
 Mivel mi téns karok 's rendek vagyunk.
 És, — mert a' téns karok' csoportiban
 A' nadrágoknak szörnyű hija van. —
 Azért legyünk mi, új példát adók,
 Nadrágtalan megfontolt haladók.
 Fel hát a' fontolásnak mérlegével,
 Önna sulyos jó cserbotok nyelével.

Szalkay Máté.

* „És“ helyett hibásan.

Közl: F. Z.



Petőfi tábori levelei 1848—49-ből.

(Első közlemény.)

I.

A mint folyóiratunkban már közölve volt, a költő azon támadások miatt, melyeket ellene, főleg a „Vörösmartyhoz“ címzett költeményének megjelenése óta, (1848 ag. 27.) úton útfélen szórtak még hírlapokban is, hogy annyit énekel a harcáról s most mégis otthon vesztgel: elhatározta, hogy a rendes hadseregbe lép át a nemzetőrségből, melynél megalapulása, tehát a márcziusi napok óta kapitány volt; azonban tudjuk azt is, hogy a nemzetőrségi szolgálat nem igen

volt kedvére, főképp annál a csekély fontosságnál fogva, melyet neki tulajdonítottak.¹

Kineveztetése 1848 okt. 15-én történt a 28-dik honvédszászlóaljhoz s pedig nemzetőrségi szolgálata alapján.² A költő már szeptemb. második felében, 20-ika tájt eltávozott Pestről, feleségét Erdődre vitte szüleihez s ő maga onnan Erdélybe, a Székelyföldre akart jönni, azonban az oláhok fellázadása miatt kénytelen volt visszatérni Erdődre, hová már szeptemb. 29-én megérkezett. E hangulatában írta Erdődön szeptemb. 30-án „Élet vagy halál!“³ cz. költeményét. Ez alkalomból a *Pesti Hírlap*-nak a következő tudósítást küldötte:

— Erdőd, oct. 1. Kővárvidéken keresztül akartam kiküldetésem helyére, a Székelyföldre utazni, s Nagy-Bányáról kénytelen valék visszafordulni. Ott találkoztam Teleki Sándorral, Kővárvidéke főispánjával és Mihályi Gábor kormánybiztossal. Tőlök tudom a következőket. Az egész krasznamegyei és kővárvidéki oláhság föl van lázadva. A lázadás középpontja Naszód, hol valami Jovics ezredes és Urbán alvezredes fegyvereket és pénzt osztogat az oláhok között, kik hozzájuk csatlakoznak. Már mintegy tizezeren vannak talpon; a kővárvidéki megyei pénztárt (mintegy 18,000 pengőt) elrabolták, s egy házat fölgyjújtottak. A magyar urak azon helyekről már mind Nagy-Bányán vannak, minthogy életök nem biztos többé. Maga Teleki és a kormánybiztos majd elfogatott; csak csellem sikerült elállaniok, (sic!) s midőn kocsira ültek s elvágattak, két puskát sütöttek rájuk az oláhok, de szerencsére egyik sem talált. Több megyei tisztviselőt vasra verve vittek Naszódra, mi sorsra jutottak ott, nem tudni. Szatmármegye már teszi a szükséges lépéseket, a mennyire tőle telik; egy pár álgyu és néhány száz nemzetőr van utban. Én is velők megyek. Tegnap szólítottam föl levélben az alispánt, hogy általános népfelkelést hirdessen a megyében, miután a megindult sereg igen csekély az ellen erejéhez képest. Remélem, az alispán meg fogja azt tenni, s nem yár ministeri rendeletet rá. Hát Pesten mi történik? hol van már Jellachich? hátrált-e*) vagy előbb jött? semmit nem tudunk. Irtóztató körülmények, de bátorság, nemzetem, bátorság és ismét bátorság, s a haza mentve lesz!

Petőfi Sándor.

*) Hátrált-e? — de sőt futott tüskén-bokron keresztül, elhagyva maga után seregének egy részét, kik nem győzték a gyors futást. Azonban reméljük, mindamellett is utóleri vitéz seregünk, s megtanítja emberségre e nyomoru kalandort. S aztán majd végezzük a Királyhágón tul is Urbán urammal, ki Hora, Kioska dicsősége után látszik törekedni. — Szerk.

(Pesti Hírlap, 1848. 183-ik sz. okt. 10. 949. l.)

¹ V. 3. Adatok Petőfi „Hallod-e szív, szívem!“ cz. költeményéhez. Pet.-muz. IV. 265. l. és III. 87. l. U. ott tévesen van írva, hogy nov. 10-én ment el Pestről (272. l.); mert az *Életképek* okt. 1-sei számában áll az a hely, mely azt mutatja, hogy ekkor már el volt utazva: „Petőfi is elutazott, kötelességét, mint becsületes hazafi, teljesíteni. J. M.“ (Jókai Mór.) (445. l. 14. sz.)

² L. Pet.-muz. IV. 189. l.

³ Megjel. *Életképek*. 1848. 16. sz. okt. 15. 497. l.

II.

Erdődön a költő csak pár napot töltött. Itt érte őt a sukorói, szept. 29-diki győzelem híre okt. 2—3-án, itt olvasta a Pesti Hirlapból, hogy Jellachich okt. 1-én Bécs felé menekült. Apja ebben az ütközetben mint zászlótartó vett részt s e miatti lelkesedését a „*Vén zászló-tartó*“ cz. költeménye rajzolja. Okt. 5—6-dika tájt „*Bucsu*“ cz. megható költeményében feleségétől elbúcsúzván, Nagy-Károlyba (L. *Ti ákác-fák a kertben*.... cz. költeményét), onnan Debreczenbe ment zászlóaljához, itt kapta meg kineveztetését s egyelőre ujonczok betanításával foglalkozott. Itt időzött okt. 18-dikáig. Ez alatt írta *Tiszteljétek a köz-katonákat, 1848, Hideg idő, hűs őszi éj*..., *Milyen láрма, milyen vigalom! Itt alszik a költő*.... (Moore után angolból), *Hogy volna kedvem*...., *Szeretlek kedvesem!* című költeményeit. Október 18—23-ig újra Erdődön időzött, minek emlékei: *Itt van az ősz, itt van újra, Elpusztuló kert ott a vár alatt*.... című költeményei. Ekkor újra Debreczenbe megy vissza, itt írja *A csámpás legény*..., *Itt a nyílaim, mibe löjtem!, Csatadal!*, *Egész világ a harcmezőn*....⁵ *Akasszátok föl a királyokat! Kont és társai, Fiam születésére*,⁶ *Vesztett csaták, csufos futások! Az év végén, A nagy-szombati csata*⁷ cz. költeményeit, mely az utolsó 1848-ból.

Az évnek okt. 23—nov. 15-ig való részén folyton ujonczokat gyakoroltatott Debreczenben; zászlóalját nov. 17-én N.-Becskerekre rendelték, ő azonban nem mehetett el, gyermeke születését akarta bevárni s 1849 januárjáig szabadságot kért és kapott. E hangulatában írta „*Egész világ a harcmezőn*....“ cz. költeményét (V. ö. Pet.-muz. III. 87. l.). Nov. 17-től ő maga is újra Erdődre ment, azonban a környékbeli oláhok zaklatásai miatt feleségével s ennek szüleiével novemb. 30-án Debreczenbe tértek vissza, a hol együtt laktak a Színház-u. 2555. sz. a. Itt született decz. 15-én fia, Zoltán.

Ő Debreczenből aztán 1849 jan. 17-dike tájt Erdélybe jött Bemhez, a hová a 28-ik zászlóaljtól maga tétette át magát, január 10-én folyamodván e végett Kossuthhoz.⁸ Feleségét és gyermekét, mivel a napjával összeveszett, Arányékhoz akarta vinni Szalontára, azonban az utolsó napon meggondolkozott a téli hideg miatt s Vörösmartyék gondjaira bízta Debreczenben; ott laktak febr. 25-dike tájáig, a mikor aztán Arany Jánosné bement értők Debreczenbe s Szalontára vitte Petőfinét, fiát és a dajkát.

Petőfi első alkalommal jan. 19-én Szelindeknél ért Bemhez, ki azonnal adjutánsává tette. Bem jan. 21-én Szebent vette ostrom alá,

⁵ Az a levele, mely mellett e költeményét a nemzetgyűlésnek beküldte Pestre, 1848 decz. 8-án kelt. Ez eléggé megmagyarázza, hogy e költeményét decz. 1—8-dika közt írta. L. Pet.-muz. IV. 78. l. Ebből látható, hogy a költő 1848 okt. 23—deczemb. elejéig mindössze csak 3 költeményt írt.

⁶ V. ö. Pet.-muz. III. 87. l.

⁷ Decz. 15-én született fia, Zoltán.

⁸ Decz. 16-án történt. L. Pet.-muz. III. 88. l.

⁹ E levél eredetije jelenleg az aradi ereklye-muzeumban.

mely alkalommal Petőfi már jelen volt. Innen azonban kénytelen volt Szelindekre vonulni vissza Losenau ezredes támadása elől. Itt január 24-én három felől támadtatott meg: a császáriak zöme, Kalliani alatt Nagy-Csűr, jobb szárnya Kleiser alatt Balázsfalva, bal szárnya Riebel alatt Vízakna felől támadta meg; Ekkor Bem az országút felé magas Balázsfalva felé Czetz vezérlete alatt visszanyomta az ellenséget, mi akkora örömmel tölté el, hogy főtisztei nagy részét jan. 27-én előléptette; 31-én pedig seregével Vízaknára vonult, Szebentől mintegy 3 órányira, hol elhatározta, hogy Beke József alezredes segítségét bevárja Arad felől, a ki elé b. Kemény Farkast küldte el két zászlóaljjal. Itt történt febr. 4-én a szerencsétlen vízaknai csata. Innen estére Szerdahelyre vonult Bem vissza, honnan már 5-dikén reggelre Szász-Sebeshez ért, melyet rohammal bevévén, ott megállapodott. Itt történt a febr. 6-diki ostrom és elvonulás, mely alkalommal a honvédsereg Benczecz falú felgyújtása által menekült meg a folytonos üldözéstől s ért Szászváros alá, melyet szintén rohammal vett be. Innen reggel, február 7-én, Dévára ment Bem, a hol Kemény Farkassal és Bekével találkozott. A piskihídi csata febr. 9-én folyt le, de ezen Petőfi már nem volt jelen; ő 8-án futár minőségben Debreczenbe, a kormányhoz tért vissza. Ennek az első erdélyi útjának főbb eseményeit leírta két tábori levelében, melyek a következők:

Vizakna, február 3. Bém táborában vagyok. Alkalmasint nekem van az egész táborban legkevesebb dolgom, 's még is csak annyira érek rá, hogy a' történeteket (sic!) és történendőket csupán rövid vázlatban futólag közölhetem. A' januárius 21-ki Szeben alatti véres csata után, mellyben nem az ellenség hanem a' fatum kényszerített hátrálni, seregünk Szelindekre vonult, 's onnan két ízben verte vissza diadalmasan a' császáriakat. Soha vezér, soha sereg dicsőbb hősiséget nem fejtett ki, mint a' miénk a' két alkalommal. Most csak annyit mondok rólok, később, a' mennyire tollamtól telik, örökíteni fogom őket. Szelindekről január 31-kén ide jöttünk át Vízaknára, a' mennyire én értem azért, hogy Temesvár és Szeben közötti közlekedését a' császáriaknak megszakítsuk, 's ez tökéletesen sikerült. Egy osztály Kemény alezredes vezérlete alatt előnyomult Déva felé, hogy az Aradról jövő Beke őrnaggyal egyesüljön, 's a' Temesvárról Szebenbe érkező ember és lőszerbeli segítséget elfogják, a' mi ezóta megtörtént. A' lefoglalt szász-szebeni (szászsebesi) posta leveleiből, miket Kemény már megküldött tábornokunknak, kiténik, hogy a' szebeni lakosok és a' császári katonák Szebenben igen gonoszul vannak. A' császáriaknak sem pénzök, sem kenyerek, sem lőszerök, 's a' lakosság kétségbeesett félelmek közt.

Utban van hozzánk Háromszékből 8000 és Csikszékből 3000 székely, de ezeket be sem várva, mihelyt Beke őrnagy megérkezik, azonnal megrohanjuk Szebent, 's Bemtől az utolsó honvédig reméljük, hisszük, hogy urai leszünk Szebennek; a' mivel annyi van mondvá, hogy Erdélyben tönkre lesz téve a' reactio utolsó íziglen. Akkor aztán meggyünk vezérestül seregestül a' Tisza partjaira, hogy a' rónák hazájának is megmutassuk diadalmas zászlóinkat.... meggyünk bérczi folya-

mok gyanánt mint hajdan a' Betlenek, Rákócziak, Tököliek, 's hullámaikon viszsziuk a' szabadság bárkáját!

Petőfi Sándor.

(Közlöny. 1849. 23. sz. 83. l. febr. 9.)

Debreczen, febr. 15. 1849. A' magyar hadtörténet nem legszerencsésebb, de legdicsebb napjai után irom e' sorokat. Az erdélyi táborból érkezem; a' kiállott óriási fáradalmak után jól esnék egy kicsit melegednem és pihennem családi tűzhelyemnél, de kiszakítok drága perczeimből néhányat, hogy tudassam a' hazával, ha csak röviden is az erdélyi utósó eseményeket, mellyek a' gyávákat talán el fogják csüggeszteni (a' mi különben semmi veszteség), de a' bátrakat még inkább lelkesíteni fogják, mert a' valódi férfitra nézve nem lehet lelkesítőbb példa, mint a' balsorsban is meg nem tört sőt meg nem hajlott emberek működése. — Bem februárius 1-én, mint már előbb megirtam, seregével Vizaknára vonult át, 's ott 4-keig csendesen voltunk. Febr. 4-én kijött élénk az ellenség Szebenből, hol erdélyi minden, de minden erejét összepontosította, Vizakna előtt megtámadott bennünket; a' szó betü szerinti értelmében 10-szer, mor'd tizszer nagyobb ereje volt mint nekünk. Négy óráig tartó ütközet után, melly egyike volt a' legvéresebbeknek, miket e' korban vívtak a' magyar seregek, kénytelenek voltunk hátrálni. Kölcsönös ágyúzás közt értünk Szerdahelyre, az első állomásra; az ellenség csaknem odáig követett. Szerdahelyt megpihenvén, éjjel után indultunk Szászsebes felé, hova virradatkor értünk, 's hol a' gyulafejérvári garnison, melly értesítve volt visszavonulásunkról ágyúzóval fogadott. Egy órai ágyúzás és csatártüzelés után rohammal vettük be Szászsebest, mellyet a' fejérváriak eszeveszett futással hagytak el; zsákmányunkúl egy pár töltényes szekér jutott, mi nekünk igen jól esett. Dél tájban utólértek bennünket a' szebeniek, csatárainkat egy pár órai harc után beszorították a' városba, 's ágyúztak ránk késő estig, de sikeretlenül. Másnap reggel az éjjen át ismét tetemesen szaporodott ellenség csaknem egészen körülvelt; egyszer jelentik Bem tábornoknak, hogy parlementaire jött: Bem azt felelte, hogy küldjék őt vissza. A' parlementaire lengyel, mondja a' jelentő. »Annyival inkább, felelt Bem, olyan lengyellel nem beszélek, ki most ausztriai szolgálatban van.« Mind a' mellett eléje vezették a' parlamentairet, de a' tábornok röviden csak azt mondta neki: »nem alkuszom, 's ezzel kikísértette őt. Ez alatt mi is vonultunk ki a' városból Szászváros felé. Fél órányira haladtunk, midőn az ellenség észrevette kitakarodásunkat, 's ekkor egész erejével utánunk rugaszkodott, 's így jöttünk szakadatlan ágyúzás között, melly azonban semmi veszteségünkre nem került, valami egy órányira Szászvárostól, hol egy falut folyujtottunk, mi által ketté lett vágva az ut közöttünk 's a' császáriak között. Este volt, mikor oda értünk. Azt gondoltuk egész békével huzódhatunk be Szászvárosba, de csak hamar megdördültek előttünk az ágyúk; a' szász és oláh népfelkelés fogadott bennünket. Szászvárost is rohammal kellett bevennünk. Virradat előtt jött a' jelentés, hogy a' szebeniek utólértek.

Visszamentünk eléjük, 's mintegy két óráig harcoltunk velök; nem a' diadalért, mely lehetetlen volt, hanem a' becsületért, melyet annyi bajnak utána is épségben hoztunk meg az nap délben Dévára, hol a' Magyarországból érkezett seregdekkel egyesültünk. Ez volt 7-én; 8-án én elhagytam (de csak rövid időre) a' tábornoktól, 's azóta mi történt? nem tudhatom, csak annyit tudok a' tábornoktól, hogy ő más nap azonnal indult visszafelé, 's hiszem hogy seregünk most ismét ha Szebenben nincs is, bizonyosan Szeben alatt van, és nem sokára benn lesz. Azon sereg, mely négy napi szinte szakadatlan csatározásban úgy viselte magát, azon sereg, melyet Bem vezérel, lehetetlen hogy ne győzzön! Szeretném Bemet egész nagyságában felmutatni a' nemzet, a' világ előtt, de ahhoz több és nyugott idő kellene, hogy lelkem minden erejét összeszedhessem, — most csak e' puszta vázlatban leírt tények szóljanak mellette. Bármily derék hősi volt e' sereg, az, hogy egy csomóban és épségben maradt e' viharos napok után, egyedül tábornokának érdeme.*)

Petőfi Sándor.

*) Bizton állíthatjuk, hogy Bem 10,000 embert haladó csataedzett sereggel nyomult az áruló fészek ellen, 's kevés napok múlva örömhíreknek nézhetünk elébe. Az említett támadó seregen kívül 20—25 ezer harcos őrzi Erdély különféle vidékét. Szerk.

(Közlöny. 1849. 31. sz. 112. l. febr. 17.)

F. Z.



Petrovits István szerződése Kis-Körössel.

I.

A költő apja 1821. szept. 6-án bérelte ki a kis-körösi mészárszéket albérlésben, mert főbérlő maga a város volt s a húsvágás pedig földesuri jog.¹ Az erre vonatkozó szerződés a város levéltárában ma is megvan, mely teljes szövegében a következő:

Contractus.

Melly szerint egy részről, Kis Körös Mező Várossa Elöljárói, és Közönsége, a Régele Beneficiumok egy Részének t. i. Mészár Széknek, 's azzal járó Javának Árendassai — más részről pedig Petrovicz István Mészáros, mint Sub-árendás, közöttünk máj alól írott napon történt Köz egyezésünk mellett, e következő pontoknak, és Czikkelyeknek szentül leendő meg-tartásokra, a' Törvénynek a leg-jobb értelme szerint magunkat in Soljdam le-kötelezzük: ugmint

1-ször. Mi = Kis Körös Várossa Elöljárói 's közönsége, ki-adjuk árendába, Mészár-Székünket, 's azzal kaptsolt Javakkal egyetemben, nevezetesen Vágó Széknél lévő egy Szoba, Kamara, és Konyhából álló Lakást,

¹ V. ö. „Petőfi szülőháza“ cz. czikkünkkel. Pet.-muz. V. 49. l.

Két Veteménnyes kertet, Vágó hidat, 's mellette fel-állítandó egynéhány Marhára, és Lóra való Istálót és Tíz Hold Kaszálót, három egy más után következő esztendőkre, úgy mint 1822dik esztendő Januarius 1ső napjától kezdve, 1824dik esztendei December utolsó napjáig, esztendőnként 400 az az Négy Száz Váltó Forintok, Várossunk Cassájába Két Angáriákon, Újj esztendő, és Julius 1ső napjain mindég előre fizetendő, nem különben Város, és Conventionatussai számára meg-kivántató, 's önkényes egység szerint esztendőnként ki-szolgáltatandó 3, az az Három Mázsa Marha hus, és $1\frac{1}{2}$ az az Másfél Mázsa Fagygyú, Árenda fizetés mellett. Kérésére Szék Árendásunknak, a' Költözködés Könnyebbsége okából, által engedjük a' székot a' most reánk közelítő Minden Szentek napjára proportionata fizetés mellett, egyszersmint ajánlván Mobiliai alá mint egy hat Kotsikat.

2szor. En fellyebb-is nevezett Petrovicz István, a' már előadott Fel-tételek alatt fel-válatom a' kis-Körösi Mészárszéket haszonbérbe olly Formán, hogy nem tsak a' kötött fizetéseket mindenkor előre Város Cassájába bé-fizetni, az egész Communitást, mindenkor jó Féle hússal tartani, a' Sertvés, Bárány, Ürü 's más egyéb, úgy szinte Szalonna, Háj árultatás Mészár Székhez kaptsolva lévén, egy hétbe egy napot Szerdát ki-vévén, mellyben Heti Vásárok tartatnak, s abból folyó Jövedelmet a' Város magának ki-tartotta, mindenkor, és kinek kinek igaz Mértékben kiadni, mindnyájával a' legg-szegényebb Lakossal-is tisztességessen bänni, Marhákban véletlenül meg-károsittakon Előljáráóság egygyet értésével segíteni, 's az afféle húst ha arra való lészen Székben egység mellett ki-váogatni, vagy a' Lakosnak magának a' Házánál ki mérettetni engedni, hanem azon fellyül arra-is kötelezem magamat, hogy a' Tettes ns. Vármegyének Kegyes rendelkezéseihez képest mindenkoron, és mindenekben magamat alkalmaztatni leg-főbb kötelességemnek tartván, rendes Mészár Szék Lajstromát tartani, abba vett marhákat bé-írni és a' le-vágot Marhákról minden időbe elegendő bizonysgót vagy Passust ki-állítani Fogok.

Melly ebbeli egygyességnek nagyobb valósága, el-hitele, és ereje végett Ki-adtuk egymásnak, két egy Forma példányban költ 's neveink alá írásával, és szokott petséttyeinkkel meg-erősített kötelező Leveleket. Költ Kis-Körössön Szent Mihály havának 6-dik napján 1821-dik esztendőben.

Ki-adta *Fekete János m. k.*
hites jegyző.

(P. H.)

Elöttem *Sáffary János*
mint Rigálék Inspectorá elött.

(P. H.)

Szenohradzski Pál Biró
Szabadszálási György perceptor
Kelemen György } *Esküttek*
Szabó János }
és
az egész község.

Petrovitz Istvany m. k.
Szekarendas.

A' fellyebb irt Contractusnak értelméhez képest, mivel sem egyik, sem másik részről a' Vinculum ki-téttetni nem kivántatót, még-is Petrovicz István Szék Árendás által V. Cassájába bé-fizetődött a' most folyó 1821-dik esztendei November, és December hóldnapokra járó Árenda, és szolgál mint egy elő pénzül

66 f. 40 kr. v.

A mint a fentebbiekből látható, a bérlet 1822 jan. 1—1824 decz. 31-éig tartott. Minthogy azonban a szabadszállási bérlet, hol a költő szülei 1818-tól fogva laktak, a szokásos gyakorlat szerint 1821 október végével lejárt, a város átengedte a bérlet jogát már 1821 nov. 1-től a bérösszeg megfelelő részének lefizetése mellett s az elköltözésre 6 szekeret rendelt. Így költöztek a költő szülei Kis-Körösre.

II.

A város levéltárában megmaradtak a város regale-beneficiumairól szóló számadások is. Ezek különösen azért érdekesek, mert ezekből, valamint a szerződés aláírásából kiviláglik, hogy a költő apjának családneve eredetileg *Petrovicz* volt s legelőször 1823-ban találjuk a *Petrovits* formát. Ez teljesen eldönti azt, hogy az apa csakugyan a nyitrai megyei Petrovicz-családból eredt, mely Leopold idejében, 1668 márcz. 30-án nemességet nyert.² A költő maga is említi egy helyt nemességét „*Levelek P. S. naplójából*“ cz. munkájában. Az apa aztán főképen azért változtatta meg nevét, mert így magyarosabb hangzású, már pedig ő magát mindig magyarnak tartotta s e változtatásra, a mint nekem Tepliczky. János kis-körösí jegyző úr mondta, rá is beszélt az említett okból *Raksányi József*, akkor kis-körösí jegyző, ki nagy magyar volt. Ez az adat azért fontos, mert némelyek a név hangzásából a költő apját szerb eredetűnek vélték, így említi Dr. Meltzl Hugó is a „*Felhők*“ német fordításához írt életrajzában:³ »Petófis Familie war zweifelsohne serbischen (nicht slovakischen) Ursprungs« etc.

A számadás adatai a következők:

Kis Körös MVárossa Számadásai, az 1821dik esztendőbelli Regále Beneficiumok Árendájának Váltáságaról.

Pag. Ia

6a Sept. 821. Petrovicz István Szék Árendás November és December hóldnapokra Contractus 66.40

Kis Körös MVárossa Számadásai az 1822-dik esztendőbelli Regále Beneficiumok Árendálásáról.

Mészár Szék Jövedelme, 1822-dik eszt.

	Hús		Fagyú	Penzbe:
	M.	font	M. $\frac{1}{2}$	F. x.
Petrovicz István Szék Árendásnak a' véle kötött Contractus szerint	—	—	—	—
1.) Tartozása: eszt: által	3		1.50.	400
Summia	per		se	
2.) Fizetése Angárianként				
10a Sept: 822 Csóvári János VPerceptora kezéhez Iső Felire	—	—	—	200

² L. Turul. 1889. 185. l.

³ Wolken (Felhők) von Al. Petófi. Ins Deutsche übers. nebst einer Biographie des Dichters von Hugo Meltzl v. Lomnitz. Lübeck. 7 l.

30a Dec: 822 Ugyan annak 2dik Felire	—	—	—	200
do. akkori Computus szerint:				
Not. Conventiók ki fizetésébe	1.60	—	.45	
» Város Ház szükségei pótolás	1.40		1. 5	
Summa	3		1.50	400

Kis Körös MVárosa Számadásai az 1823-dik esztendőbelli Regále Beneficiumok Árendálásáról.

Mészár Szék Jövedelme, 1823ik Eszt.
Petrovics István Szék Árendásnak az véle kötött Contractus szerint

1. Tartozása: esztendő által	3	1.50	400
	Summa	per	se
2. Fizetése Angariánként.			
Szenohradzki Pál Város Perceptora kezéhez I-ső Felire			200
Ugyan annak 2ik Felire			200
do Akkori Computus szerint:			
Notariális Conventiók kifizetésébe	1.60		45
Város Ház Szükségei Pótolásába	1.40		1 5
Summa	3.	1 50	400

Kis Körös MVárosa Számadásai az 1824-ik esztendőbelli Regále Beneficiumok Árendálásáról.

Pag. Ia

Mészár Szék Jövedelme 1824-ik Esztend.

	Hús	Fagyú	Pénzbe:
	M. Ő	M. Ő	l. x.
Petrovics István Szék Árendásnak az véle kötött Contractus szerint			
1. Tartozása: esztendő által	3	1.50	400
	Summa	per	se
2. Fizetése Angariánként:			
Kelemen György Város Perceptora kezéhez 1ső Felire			200
Ugyan annak 2ik Felire			200
Akkori Computus szerint:			
Részerint notariális Conventiók kifizetésébe, résszerint Város Ház Szükségei Pótolásába	3	1.50	
Summa	3	1.50	400

Ferenczi Zoltán.



Petőfi „Alkú“ cz. költeményéhez.

H. Hadházon többen vannak abban a balvéleményben, hogy ezt a dalt nem Petőfi írta, hanem egy még most is élő h.-bösszörményi hivatalnok. — Azt meg már határozottan állítják, hogy e dalnak nem két, hanem három, sőt négy strófája van. — Csakugyan éneklük is a *toldalékokat* több váriatióban. Figyelemre méltó a következő, mely az egésznek 3-dik strófája lenne:

„Hát ha aztán szeretőd megcsalna?
Sem pénzed, sem szeretőd nem volna...“
„Akkor lennék csak igazán szegény,
Akkor lennék } szegény juhászlegény.“
Szerencsétlen }

Vagy ennek variansa:

„Hát ha aztán hozzád hűtlen lenne?
Sem szeretőd, sem pénz nem lenne...“
„Akkor lennék csak igazán szegény,
Akkor lennék } szegény juhászlegény!“
Szerencsétlen }

Jóval gyengébb ennek elnyújtása, két szakra való beosztása, így:

„Hát ha aztán, ha megcsalna rózsád,
Megcsalna és hűtlen lenne hozzád,
Megcsalna és hűtelenné lenne?...
Sem pénzed, sem szeretőd nem lenne.“

„Akkor lennék, a mi voltam, szegény,
Akkor lennék szegény juhászlegény.
A juhásznak, ha kedvese nincsen,
Nincs mit kapni holmi dibdáb kincsen.“

A két utolsó sor, mint reflexio, épen nem valami *népies*, s mégis mindezeket a *nép* éneklő lakodalmak, disznótorok s más összejövetelek alkalmával s ha kérdezik: miért dalolja hozzá még e verseket? egyszerűen csak azt feleli: »Hiszen nincs ott vége a nótának!«

Trenesény Károly.



Adatok Petőfi követjelöltségéhez.

XVI.

Petőfi búcsúszava a választás után, főkép, sőt egyenesen a szabadszállásiakhoz intézve (l. a végét), szintén nyomtatásban jelent meg 1848 jun. végén s úgy osztatta szét a polgárok közt. Megjelent újból először szintén a *Nemere*-ben 1881 ag. 10-dikén, onnan kiadta ugyancsak a *Koszoru* (1881. VI. 272—276. l.) s Baróti is Petőfi újabb reliqu. 13—16. l., azonban több szembeötülő hibával. Mi itt is a *Magyar Polgár* szerinti szöveget adjuk (1881. 184. sz. ag. 13.). Érdekes, hogy ebben az időben a Kis-Kúnságban egy Petőfi szájába adott gúnyvers keringett a szabadszállásiakról, melynek fő tartalma ez volt: »Szabadszállás, mivel a költőnek nem

adtál szállást, legyen belőled tót falú, az is pedig — *lutheranus*.« (T. i. Szabadszállás ref. vallású.) A búcsúszó a következő:

Polgártársaim! ti ellenséges kezet emeltetek reám, én baráti kezet nyujtok tinektek; követem a szentírást, mely azt mondja: »a ki kövel hajít utánad, hajíts te vissza kenyeret.« Istenemre mondom, akkor sem haragudtam rátok, mikor engem vadállatok módjára megrohantatok, hogy szét-tépjete: annál kevésbé haragszom most; de haragszom azokra, a kik annyira elámitottak benneteket, hogy ellenem fordultatok, mint ellenségek ellen, a ki legjobb barátotok vagyok széles e világon!... titeket csak sajnálni tudlak, sajnállak szivemből.

Ha még át nem láttatok, majd át fogjátok látni, hogy vétkeztetek, nagyot vétkeztetek ellenem és magatok ellen, és akkor pirulni fogtok, szégyenleni fogjátok magatokat és sokért nem adnátok, ha nem történt volna meg az, a mi megtörtént. Az egész magyar nemzet ujjal fog reátok mutatni, hogy ti vagytok azok, a kik engem kikergettetek városokból — és nektek az az ujjmutatás jobban fáj majd a pofoncspásnál.

Polgártársaim! ha azok az urak, a kik engem becstelenítettek előttetek, igaz utban jártak: miért nem hagytak engem szóhoz jutni?... én azt akartam, hogy ha majd minden választó együtt lesz, fölállok előttetek és azt mondom: most jöjjen ide, a kinek vádjja van ellenem, itt szemtől-szembe mondja el vádját, majd megfelelek rá! Ekkor kisült volna, ki a becsületes ember, ki nem?... de épen ezért nem hagytak engem beszélni, mert nagyon jól tudták ők, hogy ha szót emelek, ők vesztenek... kimutattam volna, hogy minden vádjuk csak rágalom, hazugság, gyalázatos hazugság. Hiszen, ha igazat beszéltek volna, szemembe is merték volna mondani, — de mindig csak a hátam mögött piszkoltak, a gyávák!

Első felindulásomban azt határoztam, hogy törvény elébe állítom becsületesem megsértőit; de most már másképp gondolkozom... azzal csak magamat szennyezném be, ha egy sorompó elébe állnék olyan piszok fajjal, mint azok. Ez csak annyi volna, mintha a hold bepörölné azokat a kutyákat, a melyek őtet megugatják. Hadd ugassanak, a holdnak az nem árt. Nincs Magyarországon egyetlen egy becsületes ember, ki az én becsületesemben kétkedhetnék s ennél többet az isten törvényszéke előtt sem nyerhetnék.

Nagy Károly uram pedig hiába diadalmaskodik, mert azt a választást meg fogja semmisíteni az országgyűlés, mint törvénytelen, és őtet ebrúdon fogják kivetni a követek közül, és úgy kell neki, mert a ki mint vet, úgy arat. Utra mehet aztán szépen és zsebre rakhatja a dicsőséget, melyet számotokra és a maga számára aratott. Fogadom, hogy ezután husz mérföldnyire megy onnan, a hol követet választanak, hogy még hírét se hallja!

Ti, polgártársaim, készüljete az új követválasztásra, mely egy hónap múlva bizonyosan meglesz; készüljete el jobban, mint az előbbénire. Ha körülményeim engedik, akkor megint lerándulok hozzátok, — ha nem egyébért, csak azért is, hogy néhány embernek a szeme közé nézzek. Válasszatok követnek akárkit, csak olyat ne, a ki étellel és itallal veszteget benneteket, mert az olyan nem hogy barátotok volna, sőt inkább legna-

gyobb ellenségtek; az olyan a ti veszedelmetekre törekszik és előbb-utóbb megsiratjátok, de már akkor késő lesz.

A derék szentmiklósiakat, fülöpszállásiakat és laczháziakat köszöntöm, titeket is köszöntlek s arra kérem az istent, világositson fel benneteket, hogy ezentul ne tartsátok ellenségteknek azt, a ki legbuzgóbb jóakarótok, legőszintébb barátotok. Nem szükség azt az intést adnom, hogy ezután ne higgyetek azoknak, kik a minap úgy bolonddá tettek titeket, úgy sem fogtok nekik hinni többé az életben. A helyett, hogy titeket ámitanak, — azoknak jobb volna bizony, ha számot adnának nektek a város jövedelméről, melyek isten tudja hova gurultak, míg ők tisztviselőködtek. Vonjátok őket számadásra, ha olyan nagyon becsületes emberek; azután gyalázzanak mást, ha a maguk becsülete tisztában lesz. — Isten veletek!

Junius végén, 1848.

Petőfi Sándor.

XVII.

A lapok nyilatkozatai.

A *Pester Zeitung* (1848. 3706. l. 701. sz. jun. 21.) így ír:

Der talentvolle Dichter Petőfi wurde nicht zum Deputirten in Kumanien gewählt! Es zeigt allerdings eine gänzliche politische Bildungslosigkeit, dass die Kumanien keinen *Dichter* gewählt, indess kann sich Petőfi sehr leicht darüber trösten, denn er kann sich wieder ausschliesslich der Poesie widmen, zu was ihn die Natur und seine Kenntnisse bestimmen. Möge er daher seine Leidenschaft für die Politik beruhigen, und die edle reine Göttin Poesie wieder zu Ehren bringen, da diese ihn allein nur unsterblich machen kann. Shakespeare, Byron, Shelley, Göthe, Schiller u. s. w. sollen seine Deputirtenkammer bilden, allein der Mirabeau passt nicht für ihn, weil dieser, trotz dem dass Petőfy (!) in seinem letzten Artikel in den *Életképek* sich selbst in dessen Worte hineingefühlt, keine Instincte für poesische Politik besessen! Mirabeau hatte das Herz im Kopfe.

U. ott (717. sz. jul. 9. 3775. l.):

Ungarische Nationalversammlung. Unterhaus. Sitzung vom 8. Juli. Die Gallerieen sind dicht besetzt. Ein Diener trägt im Saale Zettel herum; denn Petőfi hatte eine kleine Polemik in einer nichts weniger als dichterischen Sprache gegen seinen Besieger Carl Nagy begonnen, die dieser mit einem gedruckten Kartel beantwortete. Es heisst hier im wahren Sinne: Ote toi, que je m'y met. Petőfi umkreizt wie Banko's Geist den halben Bogenraum, wo sein Gegner sitzt, man sage, er habe dem glücklicheren Rivalen ein Pistolenduell vorgeschlagen, welches dieser mit einem Säbelgefecht amendirte. Es ist nur traurig, dass eine so grosse Feindschaft gedruckt wird, denn, irren wir nicht, ist diese »Förmlichkeit« schon überflüssig, wo man »Alles« gegenseitig mitgetheilt, ja noch mehr als nothwendig gewesen! — Sonderbar erscheint uns, dass derlei Explicationen in dem Unterhaus herumgetragen werden dürfen, da deren Sinn erstens die Schicklichkeit, zweitens das Gesetz offenbar verletzen! Wir wollen in Petőfis Wahlangelegenheit keineswegs sein Recht bezweifeln, allein dass er die Sache mit zu viel Leidenschaft sich zu Gemüth genommen, scheint uns klar zu sein.

Der Ungar. (1848. 1347. l. 159. sz. jul. 9.):

** *Petőfi* hat den Deputirten von Kleinkumanien, Karl *Nagy*, den Vicegeneral-Pecsovich der Repräsentantenkammer herausgefordert, da er *Petőfi* in einem Artikel des P. H. (Pesti Hirlap) beschimpfte; der Herr Deputirte aber soll sich, eben nicht auf die schönste Weise aus der Affaire gezogen haben.

U. ott. Sitzung im Unterhause. (Samstag den 8. Juli. 10 Uhr.)

›Hinsichtlich der Wahl *Nagy Károly's* dessen Mitbewerber *Petőfi* (!) war, entstand ein *hitziger* Streit, der damit endete, dass eine Commission, bestehend aus den Herren *Besze*, *Bonis* und *Ásztalos* an Ort und Stelle deputirt wurden, um über die Angelegenheit zu referiren. Um 3 Uhr wurde die Sitzung vertagt.‹

U. ott. ** *Petőfi* hat, wie wir schon berichteten, den Kumanier Deputirten Carl *Nagy* zum Duell gefordert, und sich seine Freunde *Fókai* (Red. d. Életképek) und *Pálfi* (Red. d. ›Marczius‹) zu Secundanten erbeten. Diese forderten nun Hrn. N. auf, ihrem Freunde auf dem Kampfplatze Genugthuung zu geben. Er antwortete: mit einem Menschen, den er für ehrlos erklärte, werde er sich nicht eher schlagen, als bis dieser bewiesen, dass er nicht ehrlos sei. Doch eben diese Ehrlos-Erklärung war es ja, welche das Duell hervorrief; alle Vorstellungen halfen nichts, und der heldenmüthige Herr *Nagy* drohte sogar den Polizeischef *Perczel* zu melden, das ihm *Petőfi* nach dem Leben trachte. Tag darauf sagte jedoch Hr. L. *Szeles* Hrn. *Pálfi*, *Nagy* wolle das Duell annehmen, aber nur auf Degen; *Pálfi* gab dies nicht zu, da *Petőfi* als Beleidigter die Waffen zu bestimmen und der Geforderte dieselben nur verstärken, nicht aber verringern könne. — Darauf ging Hr. *Szeles* nicht ein und verzichtet unter diesen Umständen auch auf sein Secundantenamt. So steht die Sache bis heute! Das Publicum mag nun beurtheilen wer der Ehrlose Theil ist!

Közli: F. Z.



A kortársak bírálatai Petőfi műveiről.

XIX.

›*Hirfűzőr*. A magyar költészetnek tündöklő üstökös csillaga *Petőfi Sándor* az irodalmi egen feltűntével dúson termővé tette földünket; de olyképen, hogy az irodalmi termékek nagy része saját fejének bőségszarujából ömledez. — *Verseiből* adott már két-három év alatt két kötetet, mellyek szebbnél szebbek, különbnél különbek; — irta a *Helység kalapácsát*, melly a furcsaságok nemében derekasán megállja helyét, éneklette *János vitéz* vagy *Kukoricza*

Fancsút, melly népies foglatját és alakját tekintve páratlan az irodalomban; szerzette a *Czippus lombokát*, a *Szerelem gyöngyeit*, a *Felhőket*, a *Csillagtalán éjt* (sic!); megkísérelte erejét a regény írásban is, s a *Hóhér kötele*, mellyből mutatványt közölt, bizonyosan a legjobb regényírók társaságába emeli őtet és halhatlanítja. — Verseinek egy részét németre fordítják. *Matild.* 1

¹ E rövid ismertetés megjelent a *Kis-követ*-ben. (1846. 20. sz. máj. 15. Szerk. és kiadja Magyar Lajos Kolozsvárt.)

Petőfi Sándor.²

(Képpel.)

Kedvesebb dolgot alig tehetnénk tisztelt olvasóink előtt, mintha lapunk e számát a testestől, lelkestől *magyar költőnek*, az „Egresi Gáborhoz” irt óda lelkes szerzőjének, a „*Hazámban*” című dal, s még számtalan mások édes énekesének, ezen *legtermékenyebb szellemű dalmokunknak* arcképével diszesítjük föl! Ha olvasóink előtt őt megneveztük, bővebb ismertetése s életírása bizonyosan fölesleges. — Reméljük, hogy ez erőteljes költőnk megfogja tekinteni lapunkat jövőben becses közremunkálásával.³

XX.

Életképek (1845. 479. l. 15. sz. okt. 11.): „Pesti Divatlap”, XXVII. számáról szölván:

»E lapok a beállt új évnegyedben hetenként félvvel többet nyújtanak olvasóinknak; s ez alkalommal egyszerűsödött egy új rovart, vagy legalább cikksorozat nyitattik meg, „Irodalmi levelek Constantiához”, cím alatt. Igen örömet látjuk, hogy a kritikai cikkek szükségét átlátni s érezni kezdik más szerkesztők is, kívánván egyszerűsödött, hogy az ilyenemű cikkek írására sikerüljön a szerkesztőnek minél értőbb, tudományosabb írókat nyerni meg. Mint a jelen első levélből látszik, a szerkesztő ismét vissza akar térni — más alakban — a lapszemléhez, mert itt vegyest közöltetnek az „Irodalmi örök gáncsoló észrevételek önálló munkák felőli jegyzetekkel és egyebekkel. A levél legnagyobb részét azonban *Petőfi* dicséretei töltik el,⁴ Isten tudja,

milly gonosz indulatokról vádoltatván azon »fanyar tehetséggel bíró irkászok s a mindenben gáncsoskodó kritikasterek«, kiknek P. szerzeményei közül nem minden tetszik, s a millyenek többen vannak, ámbár egy sem akadt még, ki P. kitünő szép tehetségeit méltányosan meg ne ismerne s egyszerűsödött kész ne volna dicséreteiben osztakozni mindazon szép költeményeknek, mellyek a dicséretet valóban érdemlik. Sajnáljuk ez okból, midőn a jelen levélben olly hosszú kikeléseket olvasunk a legméltányosabb bírálati szó ellen is, minők ezelőtt 20—30 évvel eltűretettek, midőn még minden bírálóban egy-egy irigyet és rágalmazót véltek lappangani; most már ideje, alább hagyni az efféle türethetlenséggel, mert a józan ítéletű olvasók száma meglehetősen szaporodott, kik nagyon jól átlátják, hogy teljes tökéletes ismerői s tisztelői lehetünk valamelly szép tehetségnek, a nélkül, hogy vak hódolóivá süppednénk.«

XXI.

Petőfi Sándor összes költeményei egy kötetben. A költő aczélba metszett arcképével. Pest, Emich Gusztáv sajátja. 1847. 537 l. Ára 4 ft. p.

Petőfi musája nem Anacreon és Sappho szabályos szépségű Eratója, nem Pindar nagyszerű Polyhymniája, nem azon élénk takaros csintalan lény, mely Béranger dalaiban, hol mint istennő, hol mint Grisette szól hozánk, nem a kékszemű halvány arcú, mely kedélyű, lantos német lány, mely Göthe s Uhland költeményeivel oly büvös viszhangot ébreszt kebleinkben, hogy ezek még soká utánhangoznak, mikor e lant már régen elnémult; nem is az olaszok tündére, mely büvös pálczájával az álmok csillogó országába varázsol bennün-

² U. ott. (51. sz. decz. 20.) E cikkecske mellett a szerk. kiadta a költőnek általa rajzolt és metszett körjázú képét is.

³ A költő nem adott egyetlen költeményt sem e lapban. ⁴ Pet.-muz. II. 181. l.

ket. Petőfi musája a magyar köznép regéiben élő királyleány, mely mind a mellett, hogy haja arany, könyűje gyöngy, s mosolya rózsabimbó: mégis meztláb megyen le a patakra, hogy kedvesének ruháját mossa, s piros csizmát ölt vasárnap, midőn templomba készül; egyébiránt hétköznap reggeltől napestig mindig danol. Danol pedig jó és rossz kedvében, danol munkánál és tivornyanál, danol, ha szeret; danol, ha haragszik; mert Petőfi musája haragos és daczos kis lány ám, mely tudja azt, hogy ő szép, s hogy danolásának az egész vidék örül. Hogy ne haragudnék meg azután, ha valaki oda áll s figyelmezteti arra, hogy némely dala gyöngébb, hogy némelyikből kirí egy egy hamis vagy durvább hang. Pedig a jámbor figyelmeztető, ki gáncsolat keres, nem ellensége ám a szép leánynak, hanem barátja, ki őt még hangzatosabbnak, még izletesebb öltöztűnek szeretné látni. Ily baráti figyelmeztetésnek s nem valami ellenséges zsémbelődésnek vegye Petőfi bírálattunkat is, mely musájánál épen nem szűkölt, mert a bájos királyleány elhagyta apja királyságát, s bejárta vándorolva nagy Magyarországot, sőt végtére meg is telepedett Pesten, s midőn tapasztalta, hogy dalai több figyelmet gerjesztenek Momusnál mint Plutusnál, a kincsek istenénél, még a világlájdalom divatos betegsége is rá ragadt, melyből ép természeténél fogva csakugyan kigyógyult már, de a gondolat betegeskedő halvány-szine mégis letörölte a falusi királyleány arczáról az elhatározás biborát, mert íme, német módra philosophálnak indult, s vizsgálja a mindenségnek végcéljait, az örökkévalóság titkait, a hir s dicsőség mibenlétét, de néha néha csak fölébred benne megint a falusi természet, s phantasiája

a mély kérdésekre oly felületes sületlenséggel felel, hogy alig tudjuk tréfa-e ez vagy komoly beszéd, s a gúnynak van-e több része ezekben, vagy a dagálnak. Utolsó dalaiban pedig ismét más német ábránd szállja meg: a világszabadság, melyért azok szoktak küzdeni természetesen hogy csak nagy szavakkal, kiknek a hazáról s nemzetiségről tiszta fogalmuk nincsen. Az egész világért csak egy isten vérezhetett el, míg az embernek legdicsőbb osztályrésze nem terjedhet tovább, mint a meddig hazájának s az emberiségnek hazájához kötött érdekei terjednek. —

Ötödfél száz lyrai költeménnyel lepte meg Petőfi öt év alatt az olvasó közönséget, melyek közül több négy száznál a legközelebb lefolyt három év szüleménye. Ezen szám bizonyítja a költő képzelődésének termékenységét, ezen ritka tulajdont, melyet iróink legnagyobb részénél sajnosan nélkülözünk, s mely oly fiatal költő jövője iránt a legszebb reményeket ébreszti, ki, mint az aczélmetszetű czimkép alá microscopi betűkkel vésett dátumból világos, csak most élte le 24. évét. És ezen termékenység a critica ellen is hatalmas védelműl szolgál, mert valahányszor az némely dalok ellen kikelni kénytelen, a költő mind annyiszor avval boszulja meg magát, hogy egy hibás dalt mindig kilencz jobbal hoz helyre. Azonban mégis szerettük volna, ha Petőfi szigorúbb criticával szerkeszti összes költeményének (sic!) ezen kiadását, s nem hagyja meg köztök azokat, melyek a műbírálatot ki nem állják. — De a költő termékenysége nem csak a számban nyilatkozik, hanem a változatosságban is, mert a kör, melyben képzelődése működik, elég tág; az alaphang ugyan, mint magyar fiatal költőhöz illik, hazafiság, bor és

főleg szerelem boldogságában, habozásában, s keservében, ezeken felül azonban meleg és élénk természet-érzelmet, gyöngéd családi szeretetet, csipős gúnyt, melylyel a kor nevetésességét ostorozza, s bölcselkedési kísérleteket, habár kifejtetlen világ-szemlélet mellett, találunk ezen költeményekben, melyekben egy vándoréletnek tarka benyomásai érdekes egyéniségre mintegy tükörben mutatkoznak, oly tisztán, hogy ezen egyéniség hibái sem palástoltatnak el; s itt nem értjük ám azon könynyelműséget, melyet szerző oly őszintén bevall („Szobámban“ 220. l.), hanem azon beteges hiuságot és türelmetlenséget, mely mindig haragra lobban fel, ha valaki az új Amphion félistenségét tüstént elismerni vonakodik. Ezen hibát azonban sok jeles statusférj osztja Petőfivel, sőt valljuk meg, ez mindnyájunknak nagyobb kisebb mértékben nemzeti hibája. Mennyire szoktunk mi felzudulni, ha bármily külföldi lap zuglevelezője hazánkat lehordja, s ha akad azután, ki ezen megtámadások ellen kikél, az mindjárt nagy ember előttünk, s népszerűsége állandó, mert nemzeti hiuságunkon alapul. Más országokban, hol az irodalmi s political élet nem oly kifejtlen és ifjonti mint minálunk, ilyesmi szintugy a lehetlenségek közé tartozik, mint oly beteges érzékenységu írói viszketeg, mely egy hírlapi cikk ellen könyveket írni képes. Azonban térjünk vissza Petőfi költeményeihez. —

Verseinek egy negyede valóságos népdal, tárgyra s alakra nézve hasonló a jobbakhhoz azok közül, melyeket Erdélyi kezeiből annyi örömmel vett a magyar közönség; az utánozhatatlan naivság, az alföldi zamat, a népies jellem, mely bennök leng, maradó becsüvé teszi Petőfi

népdalait. Ezek már most is élnek a nép szájában, a mi a költő népszerűségét jobban alapítja meg, mint a fővárosi critica bármily bókja. — Formájok ugyan pongyola, a rím sok helyütt csak asszonancz által van pótolva,*) mértéket senki ne keressen bennök, néhol kéri egy hibás kép, egy pórias kifejezés (például 189. l. „tánczolok mint veszett fene“); eredetiségöket azonban, s költői becsöket el nem lehet vitázni. Legjobb közülök nézetünk szerint, az „Alku“ (372. l.). A népdal Petőfi valódi eleme, s ehhez sorozhatjuk bátran a két terjedelmesebb mesét is „A szerelem átka“ és „Fános vitéz“. Az első nincsen következetesen kivive, a költő nem használta fel elegendőképen a gazdag anyagot, melyet a mese eleibe adott, mert midőn Ildikó, Barangó vitéztől, szivárványdarabot kéré menyasszonyi ruhának, hajnalrózsát nászkoszorúnak s a gönczöl-szekeket kocsinak, melyen esketőre menjen, akkor kezét látszólag lehetlenségek eléréséhez kötötte, s ugyanazért bátran mehetett férjhez máshoz.

Evvel a csomó igen szépen van megkötve s magunk is kíváncsiak voltunk megtudni, hogy felel meg Barangó ezen kívánságnak, melynek betöltése még nehezebb mint amaz ismeretese, melylyel Nagy Károly bordeauxi Huont Bagdadba küldé. De a költőnek belé török a kése a

*) Az asszonancz, mely a spanyol költészetben oly nagy szerepet visz, nálunk nem ismeretlen ugyan, de mindig csak egyes rím pótlásaként szokott használatni, még Vörösmartynál is, pedig ilyenkor csak hamis rímnél látszik, és gyakran fülsértő, a hangzatos magyar nyelv pedig épen nem ellenkezik az asszonanczok törvényeivel, melyeket a spanyol költeményekből ismerünk, s azért hisszük hogy romanz vagy kisebb epicus költemény következetesen használt asszonanczokkal, a sikert ígérő kísérletekhez tartoznak. —

nagy feladatba, s azért csak röviden neki ereszti a vitézt s elhozatja vele két verssorban a szivárványdarabot és a hajnalrózsát, mintha azt egyéb selyem kelmékkel együtt az Iparműtárban vagy egyéb virágok közt Muzselynél meg lehetne kapni, s az egész kalandról csak azt haljuk, hogy:

Sok bajába került mind ezt véghez vinni,
De vitézségének nem állt gátul semmi.

S így mindjárt kezdetben megszűnik azon érdek, melyet az ügyes bevezetés ébresztett s a csomó megoldása szerencsésnek nem mondhatik. — Sokkal sikerültebb s a népköltészetnek egyik kitűnő gyöngye »János vitéz«. A költemény az I-ső szakasztól V-dikig, hol Kukoricza Jancsi azért, hogy szerelmeskedése alatt nyáját elvesztette s gazdájától elhajtattik, bújában földönfutóvá válik, s a XIV. szakaszban, hol a francia királynak elbeszéli élte történetét, gyönyörű idyll, szende mint a szerelem, melyet a költő megénekel; egyszerű, élethű tükörképe a falusi paraszt életnek. De a mese hangja változik mindjárt, a mint János katonának áll, s a magyar fika ismeretes elbeszéléseit halljuk mostan s a csudakalandokat, melyek Jánost vitézzé sőt, ha akarná, királylyá is teszik, kincsekkel elhalmozzák s végre megint mint szegény kiszolgált katonát vizsgálhozak falujába, hol igaz ismernek többércé, s hol Iluskájának csak sirját találja. Az elbeszélés itt (XVI. és XVII. szakasz) szép elegiává válik. János ismét távozik s magával viszi emlékül Iluska sirjáról a virágot, s az óriások és boszorkányok országán keresztül, sok viszontagságok után, az operenciás tenger közepén eljut a tündérszigetbe,*) hol az élet-

forrásban Iluskája is feléled. Ezen tündérsziget gyöngéden s mégis ragyogó, meglepő, s a tárgynak megfelelő színekkel van festve, s Iluska véletlen feléledése méltó befejezésül szolgál ezen gyönyörű mesének, melyben a becsületes János vitéz következetes jellemrajza mesteri kézre mutat. —

Benső rokonságban vannak a népdalokkal azon táj és csendképek (Stillleben), melyekben szerző a hollandi iskola szabatoságával, választékosságával és hűségével az alföldi rónát, a csárda romjait, a házi életet szüléinél, színészi életét, első szerelmét s a t. kifesti. Ide tartozik »Füstbe ment terv 175. l. Egy estém otthon 176. l. István öcsémhez 198. l. Búcsú a színészettől 211. l. Első szerelmem 215. l. Az alföld 218. l. Est 222. l. Egy telem Debreczenben 223. l. Szülémhez 257. l. Levél egy színész barátomhoz 264. l. Ki a szabadba 330. l. Az erdei lak 332. l. Falun 348. l. A jó öreg korcsmáros 353. l. A csárda romjai 416. l. és Erdőben 476. l.« Mindezek gyönyörű idyllek; előadásuk tökéletesen megfelel a tárgynak; az *Est* címűnél, mely kerekded tájkép, szerző bebizonyítja, mily ügyesen legyen képes a nyelvet a legnehezebb formákban is kezelni, a nélkül hogy az előadás keresetté vagy nehézkessé váljék, — leggyengébb még az *Erdői lak*, melyben több a csinálmány mint a költemény, mind a mellett, hogy itt sem hiányoznak oly költői képek, melyek szerző élénk természetérzelmének tanuságai. —

Szerelmi dalokban Petőfi kifogyhatatlan s ezek közt van egynéhány, mely a magyar költészet legillatosabb virágai közé tartozik. A költő érzelmszigetek és Atlantis görög mythosainak utóhangja. —

*) A magyar mesének ezen tündérszigete a középkor barátai előtt Artus és Nagy Károly regekeréből ismeretes, s a boldog-

mei ezekben mindig gyöngédek s lágy kedélyt jellemzők, a nyelv általánosan tiszta és nemes, a forma sokszor választékos, a képek, melyeket használ, ujak s még sem keresztettek. Különös szerencsével szokta ő a természetből vett s kevés szavakkal szabatosan kifejezett hasonlóságokkal zárni be szerelemdalait, mi ezeknek csak nem epigrammi élt (Szépirod. Szemle. 1847. I. 18. sz.)

és érdeket kölcsönöz, ilyenek különösen: »Szerelemvágó 318. l. Sirba tették 388. l. Mihelyest megláttalak 397. l. Életem most 403. l. A letartott 404. l. Ilyen modorban szól barátaihoz is 455. l. Ilyen egy hazafi dala 379. l. mely szintoly merész mint helyes és nagyszerű képpel végződik.

Pulszky Ferencz.

(Befej. közl. a jövő füzetben.)

Közl.: F. Z.



Vonatkozások Petőfire.

CLIX. Ungar. (1848. 587. l. 74. sz. márcz. 28.):

Unter den vielen absurden Gerüchten, welche jetzt stündlich auftauchen, und insgesamt von einer gewissen reactionärsüchtigen Seite herzurühren scheinen, verdient auch folgende, wie so viele andere, kaum eine Beachtung. Wir setzen sie bloss des vom „Divatlap“ angehängten Nachsatzes wegen hierher: „Es soll — faselt man — auf den Kopf *Petőfi's* und auf den *Vasváry's* ein Preis gesetzt worden sein“.... Wir wollen dieses so verstehen: die Regierung wird diesen ausgezeichneten Köpfen für die herrlichen Ideen, die sie besonders in der neuesten Zeit, begeistert von der grossartigen Bewegung, zu Tage gefördert, würdige Preise aussetzen. (P. M. III. 378. l.)

CLX. U. ott. (599. l. 75. sz. márcz. 29.):

Ein Schneidergeselle (St. K.) hat sich dieser Tage auf dem Kirchhofe mittelst eines Pistollenschusses entleibt. Man fand bei dem Unglücklichen einen Brief an seine Gläubiger, in welchem er sie um Vergebung bittet, dass er sie nicht befriedigen könne, und *Petőfi's* Nationallied. Also auch die begeisterten, mutheinflössenden Worte haben den Verzweifelden nicht frösten, nicht aufrichten können.

CLXLI. U. ott.

In der lithographischen Anstalt des

Hrn. *Szerelmei* wird ein grosses allegorisches Bild zur Herausgabe vorbereitet, das jede Strophe von *Petőfi's* „Nemzeti dal“ bildlich verkörpern soll.

CLXII. U. ott (607. l. 76. sz. márcz. 30.):

Die „Életképek“ werden unter der Mitredaction *Petőfi's* erscheinen. (P. M. IV. 45. l.)

CLXIII. U. ott (686. l. 86. sz. ápr. 11.):

Kemény Ferd. levelező Szegedről, levelét e mottóval vezeti be:

Esküszünk!

Esküszünk, hogy rabok tovább

Nem leszünk.

Petőfi.

CLXIV. U. ott (728. l. 91. sz. ápr. 16.):

In den hiesigen Kunsthandlungen ist eine Composition des mit Recht so beliebten „Nemzeti dal“ von *Petőfi* erschienen, die wir als die glücklichste unter den bisher veröffentlichten bezeichnen können. Hr. Dr. Gottfried *Feldinger*, als gemüthlicher Dichter unseren Lesern bekannt, hat den nationell melodischen Typus so trefflich wider gegeben, dass diese Composition ganz gewiss die populärste werden und ins Volk dringen wird.

CLXV. U. ott. (735. l. 92. sz. ápr. 18.):

Die durch unsere patriotischen Damen angefertigte *Nationalfahne* wurde am 16. d. den Betreffenden feierlichst überreicht. Das kostbare Banner ist von einer so wahrhaft prachtvollen Arbeit, dass man

sich gar nicht schöneres und Erhebendes für diesen Zweck denken kann. Die aus schwerem gewürfeltem Samt gearbeitete dreifarbigte Fahne ist mit einer reichen Silberstickerei und Franzen verziert, worauf die Worte: *Freiheit, Gleichheit, Friede* in grosser Schrift hervorragen, während in dem herabhängenden weissen Bande die Namen jener Patriotinnen eingestickt sind, die entweder unmittelbar durch ihre Handarbeit, oder durch Geschenke zu dem Zustandebringen des Ganzen beitrugen. Die eingezeichneten Damen folgen in dieser Reihe nacheinander: *Mad. Bajsa, Bókus, Csapó, Egressy, Eötvös, Garay, Gorove, Kovács, Nagy, Petőfi, Saigligeti, Vahot, Vörösmarty*. Man sieht, zum grössten Theil Frauen von Schriftstellern, die sich so warm einer schönen Sache annahmen. (P. M. III. 379. 1.)

CLXVI. U. ott (847. l. 106. l. máj. 4.):

„* Auf der jüngsten Nummer der „Életképek“ ist neben dem frühern Redacteur *Jókai Mór*, auch der Dichter *Petőfi* genannt. Von dem Letztern wird jede Woche ein Gedicht in diesem Blatte erscheinen. *Jókai* verwarft sich dagegen, als ob er, wie das Gerücht lautete, ein Amt beim Ministerium anzunehmen geneigt wäre; ihm genügt sein literarisches Wirken vollkommen, und füllt seine ganze Zeit aus.

CLXVII. U. ott (márczius 23. Nr. 25. Wegweiser. 238. 1.):

Petőfi's „*Nemzeti dal*“ in Musik gesetzt von *Egressy B.* und *Szerdahelyi J.* ist erschienen zu 20 kr. G. M. in der Kunst und Musikalienhandlung bei *Joseph Wagner* am Servitenplatz. (U. ott 258., 266., 277., 287., 340. és 355. l.)

CLXVIII. U. ott (908. lap, 114. szám, május. 13.):

○ Gestern Vormittags 9 Uhr war, wie wir bereits gemeldet, auf dem Museumplatz eine sehr zahlreiche Volksversammlung. Es wurden zwei Motionen gestellt:

Erstens soll in die zur Bestrafung des am 10. gegen das Volk verübten Attentates zusammengesetzten Commission auch ein Mitglied aus der Jugend aufgenommen werden. Ferner sollen die nachdrücklichsten Massnahmen getroffen werden, dass die vollständige Bewaffnung der Jugend augenblicklich und vor allem Andern ins Werk gesetzt werde. *Petőfi*, der die Versammlung berief, stellte in flammenden Worten die Nothwendigkeit dar, dass eine exemplarische, strengahndende Vergeltung der Übelthäter, die sich an dem Heiligsten, an dem *Volke* zu vergehen wagten, eintreten müsse. Es wurden zwei Deputationen ernannt, die eine an das Ministerium, die andere nach Ofen zu Sr. k. k. Hoheit dem kön. Statthalter. Auf Zuruf wurden der ersten Deputation *Petőfi* und *Pálffy Albert* (Red. des „*Marczius tizenötödike*“) einverleibt. — Am Schlusse trat *Kucsis* vor, und begann eine donnernde Philippica gegen die Energielosigkeit der jetzigen Regierung, die gleich bei ihrem Antritte mit einer schreienden Gesetzlosigkeit begann, indem sie einen Theil der Landeskinder von dem ihr zustehenden Nationalgardendienste ausschloss etc. etc. Dieser Anfang hat in dem grössten Theile der Versammlung auf ein symrathetisches Echo gestossen, und „*halljuk! halljuk!*“ ertönte es von allen seiten. Da traten aber *Vasváry* und *Petőfi* vor, und ermahnten den Redner, den Gegenstand, als nicht hieher gehörig, auf eine andere Gelegenheit zu vertagen, indem die eigentliche Angelegenheit der heutigen Volksversammlung bereits eriedigt sei, und der Berufer der Versammlung für das, was ausser der ursprünglichen Veranlassung vorgefallen könnte, keine Verantwortlichkeit auf sich laden kann. — Die Volksversammlung wurde hiermit aufgelöst. (P. M. IV. 45. 1.)

Közli: F. Z.

Vegyések.

— **Petőfi színészéletéből.** *Fehérváry Antal* 1892 szept. 4-én ülvén meg színészkedése 50-dik évfordulóját Kolozsvárt (szül. 1824-ben), ez alkalommal ismerőseinek beszélte, hogy 1824-ben lett színész Szolnok-Adonyban s mint vándor színész, 1843 elején Szabó Józsefszintársulatánál, együtt színészkedett Petőfivel, kinek színészi neve akkor „*Péterfi*” volt. (Ez az adat eddig ismeretlen volt s valószínű, hogy tévesen emlékszik Fehérváry a névre.) Megváltván a társulattól, a mi 1843 márcz. végén vagy ápr. legelején történt, Pestre indultak gyalog. Útközben kecskeméti szekeresek érték őket utol, kik kérdezték, hogy nem alkudnának-e meg velök, hogy aztán gyorsabban Pestre érjenek?

— Nem ülünk fel, mert sietünk, válaszolt Petőfi. A tréfás válasz anynyira megtetszett a fuvarosoknak, hogy ingyen vitték őket Pestig. (L. *Ellenzék.* 1892. 201. sz.)

Necrolog. *Szuper Károly* meghalt f. évi szept. 17-én Budapesten. Ő is együtt színészkedett Petőfivel Székesszéchyvárt és Kecskeméten 1842 decz. — 1843 márcz. végéig. A maga korában hírneves komikus volt. Nevezetes

arról is, hogy mi a színészeknél éppen nem gyakori, életéről naplót vezetett, mely teljesen is megjelent a „*Hazánk*”-ban (1888. évf. Szerk. Abafi L.) s külön lenyomatban is. Ebben a nevezett időről, meg Petőfi 1843 máj. 12—jun. 30-ig terjedő pozsonyi életéről néhány érdekes adatot őrzött meg, melyek naplójában olvashatók s éppen ez a rész már előbb is többször megjelent. Midőn kérdezték tőle, hogy miért nem írt többet Petőfiről, így szólt:

— Hiszen ha tudtam volna, hogy az a nagy Ádámsutkás diák valamikor Petőfi Sándor lesz!...

Azt hisszük, hogy ezzel a költő sok kortársa van így s voltak minden nagy ember kortársai minden időben. Így is van oly adat a Szuper naplójában, mely világosan módosított s olyan is, mely későbbi beszúrás, az idő nem egészen pontos megjelölésével.

— A „*Magyar Salon*”-ban (1892) a következő ötlet olvasható:

»Petőfit csak egy gondolat bántotta, bennünket egy sem.«

Sipulus.

(Rákosi Viktor.)



Melléklet.

Folyóiratunk e számához mellékeljük a költő apjának két aláírását facsimilében. Az első olvasható a *Kis-Körössel* 1821 szeptemb. 6-án, a második a *Félegyházával* 1824 október 14-én kötött szerződés alatt.

sajátkezü aláírásban. A *Kis-Körös* városával kötött szerződés folyóiratunk e számában teljes szövegében közölve van.

A kőmetszvény a „*Közművelődés*” műintézetében készült Kolozsvárt.